

ROZDZIAŁ 10

AWERSJA INFLACYJNA A NIEZALEŻNOŚĆ BANKU CENTRALNEGO W KRAJACH TRANSFORMACJI SYSTEMOWEJ

Znaczenie awersji inflacyjnej (społecznej opozycji wobec inflacji) podnoszone było zwłaszcza w dyskusjach nad źródłami antyinflacyjnego nastawienia polityki pieniężnej w RFN. Zasadnicza linia argumentacji wyglądała następująco: negatywne doświadczenia społeczeństwa niemieckiego z dwiema hiperinflacjami (a zwłaszcza w latach dwudziestych XX wieku) doprowadziły do wytworzenia się społecznej opozycji wobec inflacji, co z kolei przyczyniło się do konsekwentnej antyinflacyjnej polityki Niemieckiego Banku Federalnego (M.J.M. Neumann 1998).¹

Rozważania te wpłynęły na poszukiwania „kulturowych uwarunkowań” inflacji, a zatem bezpośredniego znaczenia podzielanych przez dane społeczeństwo wartości i norm zachowania dla stabilności cen (B. Hayo, C. Hefeker 2001; E. de Jong 2001), a także dla niezależności banku centralnego. Pod pojęciem „kultury inflacji” (B. Hayo, C. Hefeker 2001) rozumieć można wszystkie wartości i normy zachowania akceptowane przez społeczeństwo a odnoszące się do zmian w ogólnym poziomie cen.² Opozycja wobec inflacji lub kultura inflacji uznawane są za instytucjonalne ograniczenia polityki pieniężnej (A. Freytag 2002).

W badaniach wskazuje się zazwyczaj, że poszczególne społeczeństwa różnią się kulturami inflacyjnymi, zwłaszcza ze względu na doświadczenia historyczne dotyczące przeszłych poziomów inflacji. Społeczeństwa, które przywiązują dużą wagę do stabilności cen, ze względu na traumatyczne doświadczenia z inflacją, będą preferowały niższą inflację oraz tworzyły zabezpieczenia instytucjonalne, które to umożliwiają. Z kolei społeczeństwa, które nie przywiązują wagi do niskiej inflacji, gdyż nie przeszły wcześniej hiperinflacji, będą preferowały wyższą inflację i odpowiednie rozwiązania instytucjonalne.

Kwestia pojawiła się także w rozważaniach dotyczących związków niezależności banku centralnego i inflacji. Wobec uzyskiwanych w badaniach potwierdzeń występowania odwrotnej zależności między poziomem niezależności banku centralnego a wysokością inflacji formułowano czasami zarzut mówiący, że zarówno poziom autonomii jak i inflacji w danym kraju mogą być uzależnione od występowania trzeciego, nieuwzględnianego w badaniach czynnika, którym może być na przykład generalne nastawienie antyinflacyjne wywołane doświadczeniami historycznymi (B. Hayo 1998; B. Hayo, C. Hefeker 2001). Czasami wyprawdzano daleko idący wniosek, że rozwiązania instytucjonalne (w sensie instytucji formalnych) mają wtórne znaczenie lub wręcz nie mają w ogóle, gdyż są wyłącznie wyrazem tego samego czynnika, który determinuje niską inflację.

Z tak prostym ujęciem roli kultury inflacji powiązanych jest kilka problemów. Podejście takie nie wyjaśnia, dlaczego niektóre kraje, które przeżyły wysoką inflację dalej akceptują jej wysokie poziomy, a inne nie (Wojtyna 1998). Często nie analizuje się mechanizmów, które mogą prowadzić do wykształcenia się takiej a nie innej kultury inflacji, z uwzględnieniem możliwości ewolucyjnej zmiany instytucji nieformalnych. Niezależnie od tego rola przeszłych doświadczeń z inflacją jest często przyjmowanym wyjaśnieniem bieżącego nastawienia polityki pieniężnej i występuje w katalogu determinantów niezależności banku cen-

¹ Por. również J. Pietrucha (1998)

² Niemiecscy ekonomiści stosują najczęściej termin “kultura stabilności” (Stabilitätskultur).

tralnego (Huterski 2000).

Celem niniejszego artykułu jest zbadanie związku między awersją inflacyjną a zakresem niezależności banku centralnego w krajach transformacji systemowej. Niestety bezpośrednie zbadanie związków awersji inflacyjnej z niezależnością banku centralnego jest dla krajów transformacji systemowej niezwykle trudne, brakuje bowiem porównywalnych danych odnoszących się do kulturowo uwarunkowanych postaw społeczeństwa wobec inflacji. Jako pewien substytut można potraktować próbę odpowiedzi na pytanie o związki między statusem banku centralnego a historycznymi doświadczeniami z wysoką inflacją, jeśli bowiem awersja inflacyjna ma znaczenie dla przyjęcia niezależności banku centralnego, a awersja ma swoje źródła w traumie inflacyjnej, to należałoby oczekiwać, że wystąpi pozytywny związek między wysokością przeszłej inflacji a poziomem niezależności banku centralnego.

Jako miernik historycznych doświadczeń z inflacją przyjęto maksymalną wysokość inflacji, która wystąpiła po rozpoczęciu działań transformacyjnych. Początkowi transformacji systemowej we wszystkich krajach towarzyszyła destabilizacja monetarna. Z wyjątkiem nielicznych krajów (na przykład Węgry) wystąpiła hiperinflacja. Najwyższe poziomy przyjęła w krajach następcach ZSRR (zwłaszcza w Armenii i Gruzji). W obecnych nowych członkach UE maksymalna inflacja potransformacyjna kształtowała się na znacznie niższym poziomie (Czechy, Słowacja, Węgry), jedynie w Polsce przyjmując znaczne rozmiary. Maksymalny poziom inflacji przypada na pierwszą połowę lat dziewięćdziesiątych, dla większości krajów między rokiem 1991 a 1994. Większe zróżnicowanie między krajami transformacji występuje w przypadku dezinflacji. Bułgaria, Gruzja to kraje, które szybko (rok do 3 lat) doprowadziły do trwałej inflacji jednocyfrowej (utrzymującej się dłużej niż rok), pomimo relatywnie wysokich poziomów wyjściowej inflacji. Z kolei na Węgrzech, kraju o relatywnie niskiej inflacji postransformacyjnej, dezinflacja trwała długo – 10 lat, a w innym o umiarkowanym poziomie wyjściowym dopiero niedawno się zakończyła i trwała 12 lat (Rumunia). Polska należy do krajów o najwolniejszym tempie wygaszania inflacji (11 lat).

Tabela 1 Inflacja w krajach transformacji systemowej

	Rok wystąpienia maksymalnej inflacji	Maksymalny poziom inflacji (średnioroczna, CPI)	Rok osiągnięcia trwałej inflacji jednocyfrowej
Albania	1992	226	1999
Armenia	1994	4962	1998
Azerbejdżan	1994	1664	1997
Białoruś	1994	2221	-
Bułgaria	1997	1082	1999
Chorwacja	1993	1517	1995
Czechy	1991	52	1994
Estonia	1992	1076	1998
Gruzja	1994	15606	1997
Kazachstan	1994	1892	1998
Kirgistan	1992	855	2001
Litwa	1992	1020	1997
Łotwa	1992	951	1997
Macedonia	1992	1664	1996
Mołdawia	1992	1276	2001

Polska	1990	586	2001
Rosja	1992	1526	-
Rumunia	1993	256	2005
Słowacja	1991	61	1995
Słowenia	1992	207	1996
Ukraina	1993	4734	2002
Węgry	1991	35	2000

Źródło: opracowanie własne na podstawie Transition Report 1999; Transition Report 2003; IMF World Economic Outlook 2006

Przyjęcie właściwego miernika poziomu niezależności banku centralnego nie jest łatwe. Po pierwsze, w literaturze przedmiotu występuje wiele mierników, między którymi korelacja jest słaba (G. Mangano 1997). Po drugie, dla większości ważniejszych mierników dane dla państw transformacji systemowej, jeśli w ogóle dostępne, są niepełne. Mierniki niezależności banku centralnego podzielić można na mierniki prawnej niezależności (konstruowane w oparciu o ustawodawstwo dotyczące banku centralnego) i niezależności de facto (próbujące uwzględnić fakt, że faktyczny poziom niezależności może odbiegać od istniejących uwarunkowań prawnych).

W literaturze przedmiotu szerzej wykorzystywane są zwłaszcza wskaźniki prawnej niezależności banku centralnego GMT (V. Grilli, D. Masciandro, G. Tabellini) oraz LVAW, ważony wskaźnik opracowany przez A. Cukiermana (A. Cukierman 1992), zmodyfikowany przez A. Cukiermana, S. Webba, B. Neyaptiego (A. Cukierman et al. 1992)³. Przedmiotem zainteresowania, zwłaszcza w początkowym okresie, były kraje wysoko rozwinięte. Sukcesywnie liczone wskaźniki autonomii dla poszczególnych krajów⁴, co umożliwiała badania porównawcze. Przeważał jednak pogląd, że z różnych względów (zwłaszcza niskiej kultury przestrzegania prawa) głębsze analizy dla krajów rozwijających się nie są możliwe. A. Cukierman zaproponował wskaźnik rzeczywistej autonomii banku centralnego oparty o rotację Prezesa (A. Cukierman 1992), który w zamierzeniu miał oddawać lepiej stan rzeczywistej niezależności w warunkach nieefektywności regulacji prawnych charakterystycznych zwłaszcza dla krajów rozwijających się⁵. Nowsze badania dla krajów postsocjalistycznych oraz innych rozwijających się wskazują jednak, że mierniki prawnej niezależności także w krajach transformacji wykazują związki z inflacją (Cukierman et al. 2000, W Maliszewski 2000). Poniżej posłużono się trzema miernikami GMT, LVAW i Ilieva et al.

Wskaźnik GMT (V. Grilli et al. 1991) obejmuje 8 wyznaczników niezależności politycznej (powoływanie prezesa i zarządu, kadencja prezesa i zarządu, głos rządu przy podejmowaniu decyzji, zatwierdzanie kształtu polityki pieniężnej przez rząd, stabilność cen jako cel polityki, prawne wzmocnienia pozycji banku centralnego) oraz 7 wyznaczników niezależności ekonomicznej (5 w odniesieniu do ograniczeń kredytowania sektora finansów publicznych, ustalanie stopy procentowej, nadzór bankowy). Dla krajów transformacji systemowej

³ Szerokie omówienie mierników niezależności Huterski (2000)

⁴ Dla Polski w warunkach poprzedniej ustawy o NBP wskaźnik Cukiermana obliczyła A. Strzelec (A. Strzelec 1994). R. Huterski (R. Huterski 2000) wyliczył większość ważniejszych pozostałych wskaźników dla Polski zarówno dla stanu przed, jak i po 1997 r. W. Przybylska-Kapuścińska i M. Skopowski (2003) wyliczyli szereg czasowy dla wskaźnika Cukiermana w Polsce. W Maliszewski przedstawił wyliczenia dla krajów transformacji wskaźnika GMT (W. Maliszewski 2000).

⁵ Pojawiają się jednak pewne wątpliwości na ile wskaźnik ten rzetelnie oddaje stan niezależności banku centralnego. Można raczej oczekiwać, że w krajach o w pełni zależnym banku centralnym kierownictwo będzie względnie trwałe (gdyż nie występuje pole konfliktów), a wymuszanie dymisji prezesa ma sens dopiero w przypadku banku posiadającego pewien poziom niezależności.

dostępne są wyliczenia wskaźnika GMT dokonane przez W. Maliszewskiego (Maliszewski 2000) dla stanu prawnego z końca lat dziewięćdziesiątych.

Tabela 2 Konstrukcja miernika GMT

Zmienna
Niezależność polityczna
1. Prezes nie jest powoływany przez rząd
2. Prezes powoływany na więcej niż pięć lat
3. Całość zarządu nie jest powoływana przez rząd
4. Brak udziału przedstawiciela rządu z głosem stanowiącym
6. Zatwierdzanie kształtu polityki pieniężnej przez rząd nie ma miejsca
7. Wymogi ustawowe, że bank centralny realizuje stabilizację monetarną pośród celów swojego działania
8. Prawne przesłanki wzmacniające pozycję banku centralnego w przypadku konfliktu z rządem
Niezależność ekonomiczna
1. Bezpośrednie kredytowanie rządu: nie jest automatyczne
2. Bezpośrednie kredytowanie rządu: według stóp rynkowych
3. Bezpośrednie kredytowanie rządu: tymczasowe
4. Bezpośrednie kredytowanie rządu: w ograniczonej ilości
5. Bank centralny nie partycypuje w pierwotnym rynku długu publicznego
6. Stopa dyskontowa jest ustalana przez bank centralny
7. Nadzór bankowy nie jest powierzany bankowi centralnemu (2 pkt) lub powierzony tylko jemu (1 pkt.)

Źródło: V. Grilli et al. 1991

Miara Cukiermana et al. obejmuje 4 główne wyznaczniki (mianowanie i kadencja prezesa, procedura formułowania polityki pieniężnej, cele polityki pieniężnej, ograniczenia w pożyczaniu rządowi). Wyznaczniki te (z wyjątkiem 3) podlegają dezagregacji na szczegółowe wyznaczniki (w sumie 16), a w ocenie poszczególnych rozwiązań uwzględniane są pośrednie rozwiązania. Dostępne dane dotyczące wartości miernika LVAW odnoszą się do końca lat dziewięćdziesiątych i pochodzą z opracowania A. Cukiermana i innych (A. Cukierman et al. 2000).

Tabela 3 Konstrukcja miernika LVAW

Zmienna	waga	wartość
Prezes	0,200	
Kadencja prezesa:		
ponad 8 lat		1,00
od 6 do 8 lat		0,75
5 lat		0,50
4 lata		0,25
poniżej 4 lata lub nieokreślona		0,00
Podmiot powołujący prezesa:		
zarząd banku		1,00
wspólnie zarząd banku, rząd i parlament		0,75
parlament		0,50
rząd w całości		0,25
pojedynczy członkowie rządu		0,00
Odwołanie prezesa:		
brak możliwości odwołania		1,00
odwołanie wyłącznie z przyczyn niezwiązanych z polityką pieniężną		0,83
możliwość dyskrecjonalnego odwołania przez zarząd banku		0,67
możliwość odwołania przez parlament		0,50

możliwość swobodnego odwołania przez parlament		0,33
możliwość odwołania przez rząd		0,17
możliwość swobodnego odwołania przez rząd		0,00
Możliwość sprawowania innych funkcji rządowych przez prezesa:		
brak		1,00
tylko za zgodą rządu		0,50
brak ograniczeń		0,00
Formułowanie polityki	0,150	
Podmiot formułujący politykę pieniężną:		
wyłącznie bank centralny		1,00
bank współdziała ale jego wpływ jest mały		0,67
bank tylko doradza		0,33
bank nie ma wpływu		0,00
Podmiot decydujący w przypadku odmiennych opinii banku i rządu:		
bank w sprawach określonych przez prawo jako jego cele		1,00
rząd w sprawach nienależących do celów lub w przypadku konfliktu z bankiem		0,80
wspólnie zarząd banku, rząd i parlament		0,60
parlament		0,40
rząd według określonej prawem procedury przewidującej możliwość odwołania się przez bank		0,20
rząd bez ograniczeń		0,00
Wpływ na proces tworzenia budżetu:		
istotna aktywność banku centralnego		1,00
brak wpływu		0,00
Cele banku centralnego	0,150	
stabilność cen jedynym lub najważniejszym celem, również w przypadku konfliktu z innymi celami rządu		1,00
stabilność cen jedynym celem		0,80
stabilność cen jako jeden z zestawu niesprzecznych celów		0,60
stabilność cen jako jeden z zestawu potencjalnie konfliktowych celów		0,40
brak celów w statucie banku centralnego		0,20
cele nie zawierają stabilności cen		0,00
Ograniczenia niezabezpieczonego kredytowania rządu	0,150	
brak możliwości		1,00
możliwości ściśle ograniczone ilościowo		0,67
możliwości ograniczone ale w nieprecyzyjny sposób		0,33
brak ograniczeń		0,00
Kredyty sekurytyzowane	0,100	
brak możliwości		1,00
możliwości ściśle ograniczone ilościowo		0,67
możliwości ograniczone ale w nieprecyzyjny sposób		0,33
brak ograniczeń		0,00
Warunki kredytów	0,100	
Ustalane przez bank centralny		1,00
ustalone prawnie		0,67
uzgadniane przez bank i rząd		0,33
ustalane przez rząd		0,00
Podmioty mogące zaciągać kredyty w banku centralnym	0,050	
wyłącznie rząd centralny		1,00
rząd centralny i władze lokalne		0,67
administracja i przedsiębiorstwa państwowe		0,33
podmioty publiczne i prywatne		0,00
Sposób ograniczenia działalności kredytowej banku centralnego	0,025	
kwota		1,00
udział w pasywach lub kapitale banku		0,67
udział w dochodach rządu		0,33
udział w wydatkach rządu		0,00
Maksymalny okres udzielenia kredytu	0,025	

do 6 miesięcy		1,00
do roku		0,67
ponad rok		0,33
bez ograniczeń		0,00
Oprocentowanie kredytu	0,025	
określona stopa minimalna		1,00
stopa rynkowa		0,67
określona stopa maksymalna		0,33
brak regulacji		0,00
zerowe oprocentowanie		
Zakaz nabywania papierów skarbowych przez bank centralny na rynku pierwotnym		
tak		1,00
nie		0,00

Źródło: A. Cukierman et al. 1992

Miernik Ilieva et al. (Ilieva et al. 2004) jest nieważoną sumą 23 wyznaczników pogrupowanych w 5 grup (cele i formułowanie polityki pieniężnej, mianowanie członków kierownictwa, ustawodawstwo i tradycja odnoszące się do banku centralnego, relacje z sektorem bankowym i finansowanie rządu). Konstrukcja miernika Ilieva et al. jest odmienna w stosunku do LVAW i GMT, gdyż uwzględnia nie tylko prawne aspekty niezależności ale także niektóre aspekty niezależności de facto. Dane dotyczące krajów transformacji pochodzą z opracowania Ilieva et al. 2004.

Tabela 4 Konstrukcja miernika Ilieva et al.

A. Cele i formułowanie polityki
1. Czy stabilność cen jest głównym i/lub jedynym celem banku centralnego?
2. Czy wystąpiła rządowa ingerencja w proces formułowania polityki pieniężnej w ostatnich pięciu latach?
3. Czy występuje rządowa lub polityczna kontrola nad budżetem banku centralnego?
B. Kadencja
4. Czy prezes banku centralnego jest mianowany przez rząd?
5. Czy są ustawowe zabezpieczenia na wypadek dymisji prezesa?
6. Czy prezes banku może sprawować urząd o charakterze rządowym lub politycznym?
7. Czy kadencja prezesa banku przekracza kadencję rządu?
8. Czy kadencja rady banku przekracza kadencję rządu?
9. Czy rząd mianuje jakiegokolwiek członków rady banku?
10. Czy reprezentant rządu uczestniczy w obradach rady banku z lub bez prawa głosu/weta
11. Czy rząd jest konsultowany (na przykład nominuje kandydatów) przy mianowaniu prezesa
12. Czy w ostatnich 10 latach wystąpiła niepełna kadencja prezesa?
C. Ustawodawstwo i tradycja
13. Czy ustawodawstwo dotyczące banku centralnego było zmienianie w ciągu ostatnich 5 lat?
14. Czy ustawodawstwo dotyczące banku centralnego było złamane w ciągu ostatnich 5 lat?
15. Czy istnieją w kraju inne przepisy będące w konflikcie z ustawodawstwem dotyczącym banku centralnego?
16. Czy istnieje tradycja, która koliduje z ustawodawstwem dotyczącym banku centralnego (na przykład rezygnacja prezesa lub rady wraz ze zmianą rządu)?
17. Czy są jakieś ustalenia wzmacniające pozycję banku w przypadku konfliktu z rządem?
D. Sektor bankowy
18. Czy nadzór bankowy powierzony jest bankowi centralnemu?
19. Czy nadzór bankowy powierzony jest wyłącznie bankowi centralnemu?
20. Czy wystąpiła rządowa lub polityczna ingerencja w wypełnianie przez bank centralny funkcji pożyczkodawcy ostatniej instancji?
E. Finansowanie rządu
21. Czy finansowanie jest dozwolone?
22. Czy warunki kredytowe dla rządu kontrowane są przez bank centralny lub ustawę?
23. Czy bank centralny uczestniczy na rynku pierwotnym długu publicznego?

Źródło: Ilieva et al. 2004

Cechą charakterystyczną mierników niezależności jest to, że nie są one ze sobą skorelowane (G. Mangano 1997). Dotyczy to również prezentowanych tutaj wartości dla krajów transformacji. Przyczyn takiego stanu rzeczy szukać należy zarówno w odmiennej wartości informacyjnej wskaźników jak i odmienności okresów czasowych dla których niektóre z nich są wyliczone.

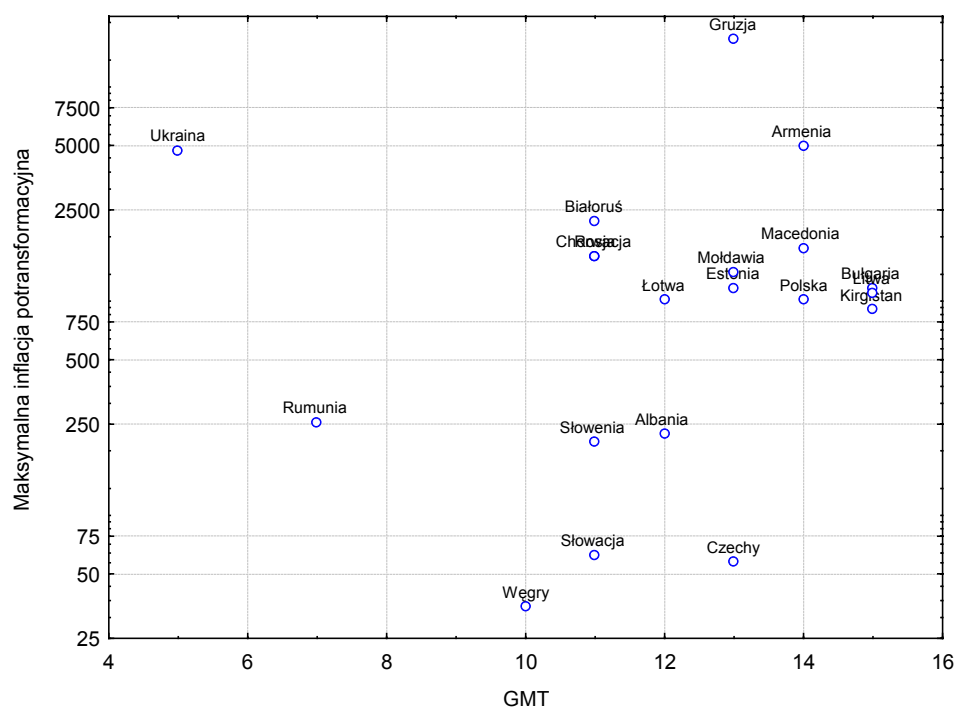
Grupa państw transformacji objętych badaniem obejmuje 22 kraje (Albania, Białoruś, Bułgaria, Chorwacja, Czechy, Estonia, Litwa, Łotwa, Macedonia, Polska, Rumunia, Słowacja, Słowenia, Węgry, Armenia, Azerbejdżan, Gruzja, Kazachstan, Kirgistan, Mołdawia, Rosja i Ukraina). Tak wyodrębniona grupa krajów to państwa tradycyjnie zaliczane do grupy gospodarek podlegających transformacji (Transition Report 1999), z wyjątkiem krajów, w których transformacja nie osiągnęła minimalnego poziomu, od którego można mówić o gospodarce rynkowej (Swadźba 2004) oraz krajów dla których brak danych (Serbia i Bośnia).

Tabela 5 Wartości mierników niezależności banku centralnego w krajach transformacji

	LVAW	GMT	Ilieva et al.
Albania	0,51	12	0,48
Armenia	0,85	14	0,52
Azerbejdżan	0,25	bd.	0,39
Białoruś	0,73	11	0,43
Bułgaria	0,55	15	0,61
Chorwacja	0,44	11	0,52
Czechy	0,73	13	0,65
Estonia	0,78	13	0,65
Gruzja	0,73	13	0,7
Kazachstan	0,44	bd.	0,48
Kirgistan	0,52	15	0,7
Litwa	0,78	15	0,7
Łotwa	0,49	12	0,65
Macedonia	0,41	14	0,74
Mołdawia	0,38	13	0,74
Polska	0,89	14	0,72
Rosja	0,49	11	0,52
Rumunia	0,34	7	0,61
Słowacja	0,62	11	0,57
Słowenia	0,63	11	0,7
Ukraina	0,42	5	bd.
Węgry	0,67	10	0,7

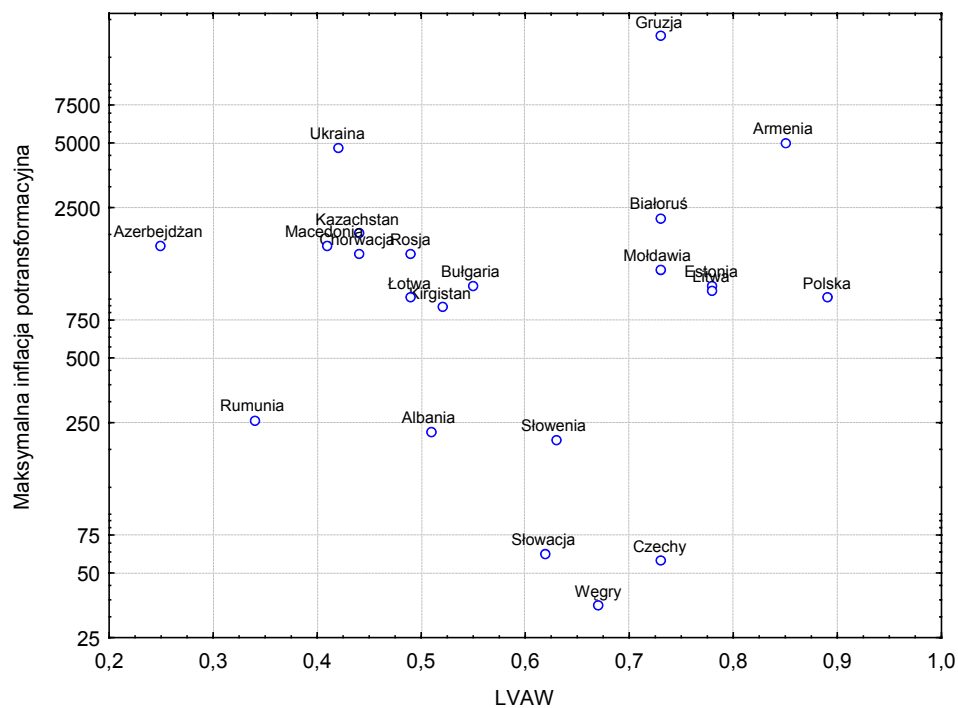
Źródło: Cukierman et al. 2000; Maliszewski 2000; Ilieva et al. 2004

Rysunek 1 Niezależność banku centralnego (GMT) a maksymalny poziom inflacji

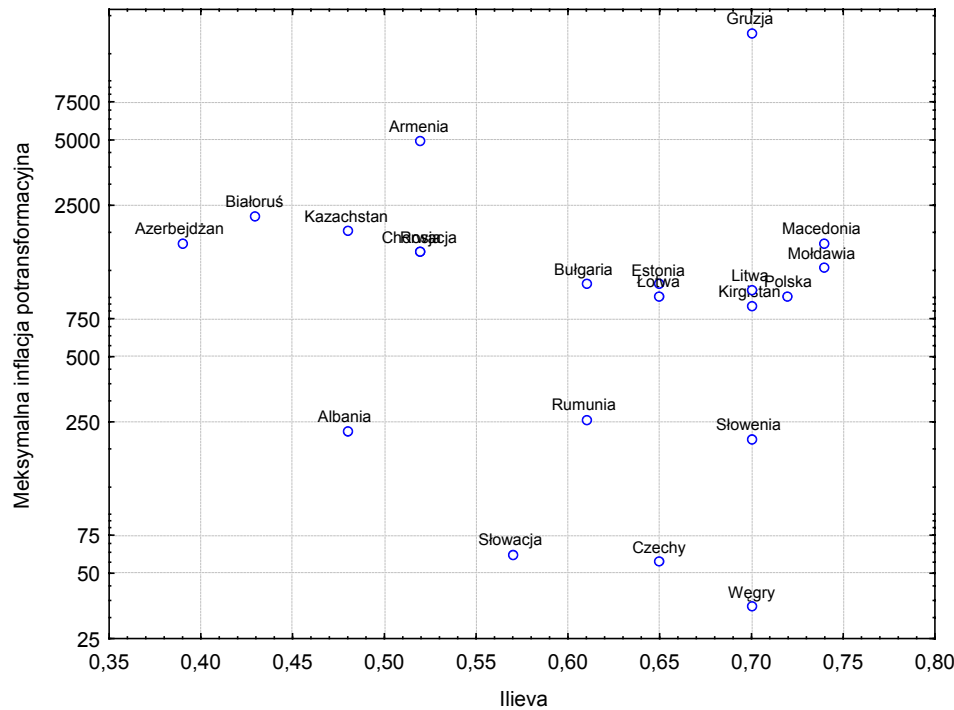
Źródło: opracowanie własne

Rysunek 2 Niezależność banku centralnego (LVAW) a maksymalny poziom inflacji

Źródło: opracowanie własne

Rysunek 3 Niezależność banku centralnego (Ilieva et al.) a maksymalny poziom inflacji

Źródło: opracowanie własne

Tabela 6 Niezależność banku centralnego a maksymalny poziom inflacji potransformacyjnej

Miernik niezależności	Korelacja Spearmana z wysokością inflacji potransformacyjnej
GMT (N=20)	0,14
LVAW (N=22)	-0,11
Ilieva (N=21)	-0,27

Źródło: opracowanie własne

Zarówno rysunki 1 – 3 oraz tabela nie przynoszą dowodów na występowanie związku między maksymalną wysokością inflacji potransformacyjnej a poziomem niezależności banku centralnego. Uzyskane korelacje (współczynnik korelacji rang Spearmana) są słabe i nieistotne statystycznie (dla $p < 0,10$). Jedynie w przypadku GMT rysunek 1 może sugerować, że po wyeliminowaniu Ukrainy i Rumuni, jako obserwacji odstających, siła korelacji może się zwiększyć. Także jednak w tym przypadku korelacja nie staje się statystycznie istotna. Niezależnie zatem od sposobu mierzenia niezależności banku centralnego nie można wykazać w badanej grupie krajów transformacji występowania związku między traumą inflacyjną a skonstruowanymi instytucjami polityki pieniężnej. Nie jest możliwe wykazanie, że negatywne doświadczenia z inflacją w latach 90 przyczyniły się do zmiany poziomu niezależności banku centralnego. W konsekwencji również hipoteza o roli awersji inflacyjnej wywołanej doświadczeniami z inflacją nie jest możliwa do potwierdzenia. Sformułowanie jednoznacznych wniosków wymagałoby oczywiście znacznie bardziej rozbudowanych badań, a zwłaszcza bezpośredniego pomiaru kultury inflacyjnej.

Warto zwrócić uwagę, że powyższe rozważania i wyniki są bezpośrednio związane z sformułowanym celem. Przedmiotem zainteresowania było to na ile przeszłe doświadczenia z

inflacją, które mogą być czynnikiem kształtującym kulturę inflacyjną, mogły przyczynić się do nadania niezależności banku centralnego. Zwłaszcza przedmiotem analizy **nie było** to, czy występuje zależność w odwrotnym kierunku, to jest czy niezależność banku centralnego sprzyja uzyskiwaniu niskiej inflacji. W związku z tym w badaniu posłużono się maksymalną inflacją potransformacyjną, która we wszystkich krajach transformacji poprzedzała nadanie niezależności banku centralnego. Ze względu na specyfikę przedmiotu zainteresowania nie było także uzasadnione przyjęcie do rozważań inflacji bezpośrednio poprzedzającej nadanie niezależności. Trauma inflacyjna jaka (ewentualnie) przyczyniła się w krajach transformacji do utworzenia niezależnego banku centralnego uzależniona musiałaby być nie tyle od inflacji poprzedzającej reformę banku centralnego (zwłaszcza, że w większości krajów obecny stan niezależności kształtował się ewolucyjnie i trudno wskazać jeden rok nadania niezależności⁶), ale od maksymalnej wysokości inflacji w okresie transformacji.

Oczywiście w interpretacjach tego typu analiz należy unikać niebezpieczeństwa „na-
iwnego falsyfikacjonizmu”. Zwłaszcza w przypadku małych prób oraz nieprecyzyjnych me-
tod statystycznych wyniki należy przyjmować bardzo ostrożnie. Na uzyskanych wynikach
mogła także zaważyć specyfika krajów transformacji. Warto jednak zwrócić uwagę, że twier-
dzenie o wpływie przeszłych doświadczeń z inflacją na charakter przyjętych rozwiązań in-
stytucjonalnych w polityce pieniężnej, chociaż jest rozpowszechnione w literaturze przed-
miotu, to jednak, jak się wydaje, niemal wyłącznie opiera się na analogii z gospodarką RFN.
Wiele krajów przechodziło wielokrotnie hiperinflację i nie wytworzyło instytucji zapewniają-
cych stabilność monetarną. Brakuje teorii, która mogłaby wyjaśnić ten fenomen, a badania
empiryczne są szczątkowe.

Niezależnie od tego, jeśli nawet brak znaczenia awersji inflacyjnej wywołanej do-
świadczeniami z inflacją można by potwierdzić, to nie oznacza to zanegowania roli awersji
inflacyjnej mającej inne źródła oraz kulturowych uwarunkowań inflacji i instytucji polityki
pieniężnej. Wydaje się, że szukać kulturowych uwarunkowań inflacji oraz kulturowych uwa-
runkowań konstruowanych instytucji ograniczających inflację (jeśli takie uwarunkowania w
ogóle występują) należałoby na przykład w postawach wobec źródeł dobrobytu indywidual-
nego.

BIBLIOGRAFIA

1. Cukierman A. (1992), *Central Bank Strategy, Credibility and Independence*, Cambridge
2. Cukierman A., Miller G., Neyapti B., (2000), *Central Bank Reform, Liberalization and Inflation in Transitional Economies – an International Perspective*, Center for Economic Research, Working Paper No. 2000 – 106, October
3. Cukierman A., Webb S., Neyapti B., (1992), *Measuring the Independence of Central Banks and Its Effect on Policy Outcomes*, *World Bank Economic Review* vol. 6, nr 3, s. 353 - 398
4. Freytag A., (2002), *Success and failure in monetary reform. Monetary commitment and the role of institutions*, Cheltenham, Northampton
5. Grilli V., Masciandaro D., Tabellini G. (1991), *Political and Monetary Institutions and Public Financial Policies in the Industrial Countries*, *Economic Policy*, vol. 13, s. 341 – 392
6. Hayo B. (1998), *Inflation Culture, Central bank Independence and Price Stability*, *European Journal of Political Economy* vol. 14, s. 241 – 263

⁶ Na przykład w Polsce równie ważne dla obecnego stanu niezależności NBP są działania z przełomu lat 80. i 90., jak i Konstytucja oraz ustawa z roku 1997, nie mówiąc już o licznych innych, drobnych nowelizacjach prawa o NBP.

7. Hayo B., Hefeker C., (2001), Do We Really Need Central Bank Independence? A Critical Re-examination, WWZ-Discussion Paper 01/03, University of Basel, March
8. Huterski R., (2000), Niezależność banku centralnego, TNOiK, Toruń
9. Ilieva J., Gregoriou A., Tsitsannis N., (2004), Central Bank Independence and Inflation Performance in Transition Economies w: Central Banking in Eastern Europe, (red.) N. Healey, B. Harrison, London
10. Jong de E., (2001), Why are Proce Stability and Statutory Independence of Central Banks Negatively Correlated? The Role of Culture, April
11. Maliszewski W., (2000) Central Bank Independence in Transition Economies, CSER, September
12. Mangano G., (1997), Measuring Central Bank Independence: A Tale of Subjectivity and of its Consequences, HEC Working Paper 9704,
13. Neumann M.J.M., (1998), Geldwertstabilität: Bedrohung und Bewährung, w: Fünfzig Jahre Deutsche Mark. Notenbank und Währung in Deutschland seit 1948, Vahlen, München
14. Pietrucha J., (1998), Kultura stabilności?, Gazeta Bankowa nr 11
15. Przybylska-Kapuścińska W., Skopowski M., (2003), Niezależność NBP a kształtowanie się makroekonomicznych wskaźników gospodarki w: Bankowość wobec procesów globalizacji, Uniwersytet Gdański, Gdańsk
16. Strzelec A., (1994), Niezależność NBP w latach 1989-1993, Bank i Kredyt, nr 7
17. Swadźba S., (2004), Zakończenie w: Systemy gospodarcze krajów byłego ZSRR, (red.) S. Swadźba, AE Katowice, Katowice
18. Transition Report 1999 (1999), European Bank for Reconstruction and Development, London
19. Transition Report 2004 (2004), European Bank for Reconstruction and Development, London
20. Wojtyna A., (1998), Szkice o niezależności banku centralnego, PWN, Warszawa-Kraków